

Реферат

Избор асистента за ужу научну област Историја средњег века са помоћним историјским наукама са 50% радног времена, на одређено време од три године (реизбор)

Пошто смо одлуком Одељења за историју од 14. маја 2020. и Изборног већа Филозофског факултета у Београду од 28. маја 2020. изабрани у комисију за избор асистента за ужу научну област Историја средњег века са помоћним историјским наукама са 50% радног времена, на одређено време од три године (реизбор), подносимо мишљење о кандидатима пријављеним на конкурс објављен у листу Послови, бр. 885 од 10. јуна 2020.

На конкурс се пријавио један кандидат, МА Александар З. Савић, који је у претходном мандату обављао посао асистента на Катедри за Општу историју средњег века са помоћним историјским наукама. Комисија је најпре узела у обзир биографију и библиографију кандидата, испуњеност услова предвиђених конкурсом, као и анализу радова написаних након последњег избора у звање. Тим редом ћемо их и изложити у овом Извештају.

(I) Биографија

Александар З. Савић (Ужице, 5. 10. 1991) завршио је Ужичку гимназију (друштвено-језички смер) као ученик генерације и уписао основне студије историје на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2010. године. Дипломирао је 2014. са средњом оценом 9,97, одбравивши завршни рад на тему *Дарови са Нила: Упоредна разматрања о размени дипломатских поклона на источном Медитерану 13. века* на Катедри за општу историју средњег века и помоћне историјске науке (ментор: проф. др Смиља Марјановић-Душанић). Мастер студије завршио је наредне 2015. са просеком 10 и радом *Кроз огањ и воду: Ходочашће и дипломатија на источном Средоземљу прве половине 13. века*. Крајем те године уписао је докторске академске студије при истој Катедри и под надзором истог ментора, и тренутно је у статусу редовног студента пете године (просечна оцена: 10). Тема докторске дисертације гласи *Концепти „Свете земље“ у православном свету југоисточне Европе (13–16. век)*.

У току студија био је у више наврата стипендиста Министарства омладине и спорта (Фонд за младе таленте – Доситеја, 2013–2015), односно Министарства просвете, науке и технолошког развоја (стипендија за докторанде, 2016–2017). Као стипендиста био је сарадник на пројекту Балканолошког института САНУ под називом *Средњовековно наслеђе Балкана: институције и култура* (ев. бр. 177003). У децембру 2017. изабран је у звање асистента на Катедри за општу историју средњег века и помоћне историјске науке при Одељењу за историју Филозофског факултета

Универзитета у Београду и у том својству је ангажован на предметима *Општа историја раног средњег века*, *Културна историја средњег века 500–1000. године* и *Културна историја средњег века 1000–1500. године*; такође, био је члан комисије за одбрану девет дипломских радова. Године 2018. изабран је и у звање истраживача-сарадника на пројекту *Српска средњовековна уметност и њен европски контекст* (ев. бр. 177036). Сем тога, од 2016. је секретар Центра за теорију историје Филозофског факултета. Од 2015. члан је Српског комитета за византологију.

Учествовао је на више научних скупова у земљи и иностранству: Шеста национална конференција византолога (Београд 2015), *Borderlines XX: Memory and Identity in the Medieval and Early Modern World* (Даблин 2016), 23rd International Congress of Byzantine Studies (Београд 2016), Оријенталистика: Јуче, данас, сутра (Београд 2016), *The Ottoman Conquest and Knowledge: A Global History* (Кембриџ 2017), 5th Biennial Conference of the Society for the Medieval Mediterranean (Гент 2017); 12th Congress of the International Association for South-East European Studies (Букурешт 2019). Одржао је неколико предавања по позиву, најскорије – на Семинару историје у Истраживачкој станици Петница и у оквиру циклуса *Држава и црква у српском народу* у организацији Друштва „Свети Сава“ и Библиотеке града Београда.

Говори енглески и француски, а служи се немачким, шпанским, стандардним модерним арапским и персијским језиком. Осим тога, познаје старословенски, латински и старогрчки.

Тежиште Савићевих истраживачких занимања лежи у средњовековним студијама – у том широко дефинисаном пољу особито се истиче интересовање за источни Медитеран, који обухвата Балканско полуострво, Византију у њеним различитим територијалним оквирима и арабофони простор Блиског истока. Међу темама којима се посебно бави јесу феномен Свете земље у културноисторијском контексту, ходочашћа и реликвије, хагиографија и хришћанско-муслимански односи.

(II) Библиографија

1. чланци у научним часописима:

- „Словенска књижевност и византијска апологетика/полемика против ислама: Прилози читању Житија Константина-Ћирила и Законоправила светог Саве“, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 7 (2019) 23–61.
- „‘Измишљање’ Вавилона – географија и хагиографија у блискоисточном итинерару светог Саве Српског“, *Зборник радова Византолошког института* 52 (2015) 291–312.
- „Дарови са Нила: Нови поглед на сусрет светог Саве са египатским султаном“, *Зборник Матице српске за историју* 90 (2014) 7–35.

2. чланци у зборницима радова:

- „‘A Most Splendent Path to Jerusalem’: Remembering the Holy Land in Medieval Serbian Hagiography (Thirteenth to Fourteenth Century)“, *Memory and Identity in the Medieval and Early Modern World*, Peter Lang, 2020 (у штампи).

- „Историографија и арабистика у Србији: Ubi sumus? Quo vadimus?“, *Оријенталистика: Јуче – данас – сутра*, прир. А. Митровић, Београд 2019, 467–499.
- „‘Велможе аримаде’: О титули муслиманских достојанственика у Теодосијевом *Житију светог Саве*“, *Оријенталистичко знамење: Сећање на Марију Ђукановић (1923–1983)*, прир. А. Митровић, Београд 2016, 407–416.

3. есеји:

- „*L'Ogre historien: Омаж Жаку Ле Гофу (1924–2014)*“, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 2 (2014), 289–294.

4. прикази:

- „*Identity and Alterity in Hagiography and the Cult of Saints*, eds. A. Marinković, T. Vedriš, Hagiotheca, Zagreb 2010, pp. xi + 287“, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 4 (2016) 231–235.
- „*Saintly Bishops and Bishops' Saints*, eds. J. S. Ott, T. Vedriš, Hagiotheca, Zagreb 2012, pp. xv + 279“, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 4 (2016) 235–239.
- „*Cuius Patrocinio Tota Gaudet Regio. Saints' Cults and the Dynamics of Regional Cohesion*, eds. S. Kuzmova, A. Marinković, T. Vedriš, Hagiotheca, Zagreb 2014, pp. xxxi + 462“, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 4 (2016) 239–246.
- „*Animals and People in the Ottoman Empire*, ed. S. Faroqhi, Eren, Istanbul 2010, pp. 475 + XXXII“, *Зборник Матице српске за историју* 91 (2015) 101–104.
- „A. Gacek, *Arabic Manuscripts. A Vademecum for Readers*, Brill, Leiden – Boston 2009, XVIII + 338 pp. + Charts“, *Прилози КЈИФ* 80 (2014) 243–246.
- „*Les Ottomans et le temps*, ed. F. Georgeon, F. Hitzel, Brill, Leiden – Boston 2012, pp. XII + 387“, *Зборник Матице српске за историју* 90 (2014) 123–125.
- „J. Mrgić, *Zemlja i ljudi. Iz istorije životne sredine zapadnog Balkana*, Equilibrium, Beograd 2013, 185 p. „“, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 2 (2014) 257–259.

5. уредништва:

а) помоћник уредника

- *Proceedings of the 23rd International Congress of Byzantine Studies: Plenary Papers*, ed. S. Marjanović-Dušanić, assist. ed. A. Z. Savić, Belgrade 2016. (ISBN 978-86-80656-00-7)

б) уредник

- *Западно-источни бедекер. Есеји у част јубилеја београдске оријенталистике*, прир. А. З. Савић, Београд 2016. (ISBN 978-86-7102-550-8)

6. стручна редактура превода:

- М. Поповић, S. Marjanović-Dušanić, D. Поповић, *Daily Life in Medieval Serbia*, trans. Ch. Robertson, Belgrade 2016 (са српског на енглески);
- А. Хурани, *Историја арапских народа*, прев. И. Фундук, Београд 2016 (са енглеског на српски).

(III) Испуњеност услова конкурса

Пошто је упозната са биографијом и библиографиом кандидата, Комисија је приступила утврђивању испуњености услова предвиђених конкурсом. Установили смо да кандидат Александар З. Савић испуњава све услове предвиђене конкурсом: положио је све испите предвиђене студијским програмом докторских студија историје (просечна оцена 10) и одбранио (са изузетним успехом) предлог теме докторске дисертације (*Концепти „Свете земље“ у православном свету Југоисточне Европе, 13-16 век*); добио је позитивну оцену педагошког рада (извештај о евалуацији рада наставника у прилогу: оцена 4,79); објавио је у часопису три рада (радови су поднети у прилогу, са потврдом о прихватању трећег рада за објављивање).

Пошто је комисија установила испуњене услове за реизбор Александра З. Савића у звање асистента на Катедри за Општу историју средњег века са Помоћним историјским наукама, дужност нам је да поднесемо мишљење о радовима који су објављени или предати у штампу након што су добили позитивне рецензије у периоду од избора у звање асистента децембра 2017.

1. Рад **„Словенска књижевност и византијска апологетика/полемика против ислама: Прилози читању Житија Константина-Ћирила и Законоправила светог Саве“**, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 7 (2019), 23–61, полази од хипотезе да је антиисламска апологетско-полемичка мисао код православних Словена у средњем веку махом проистацала из обухватног спектра византијских представа о исламу и његовим следбеницима. Свестан сложености тог питања, аутор се ограничава на две студије случаја које почивају на двама репрезентативним списима: Житију Константина-Ћирила, које представља једно од првих оригиналних дела словенског књижевног стварања, и Законоправило светог Саве, које припада формативној епоси српског, тј. српкословенског литерарног израза. Разматрање је засновано, с једне стране, на подацима које Житије пружа о арапској мисији свога јунака, а с друге на сегментима Законоправила чији су предмет ислам и муслимани. Уз смештање наведених извора у контекст односне грчке литературе, у чланку се износе и опажања у вези с појавом датих апологетско-полемичких традиција у словенском културном и језичком окружењу. Допринос Житија Савић пре свега види у томе што је старословенску књижевност у повоју опскрбило терминолошким и идејним оквиром о исламу који је, захваљујући општем значају тога дела, несумњиво утицао на књижевно стваралаштво у различитим словенским срединама чак и столећима касније. Законоправило, с друге стране, садржи преводе двају познатих византијских противисламских списа 8. и 9. века: промишљајући одређена преводна решења, аутор покушава да извуче закључке и о начину на који је преводилац разумевао природу „исмаиљћанске вере“. Као што је истакнуто у самом раду, та два примера представљају упоришне тачне за истраживачки подухват већих размера којим би се расветлили компликовани токови рецепције византијских апологетско-полемичких списа у словенској/српској средини.

2. Рад **„Историографија и арабистика у Србији: Ubi sumus? Quo vadimus?“**, *Оријенталистика: Јуче – данас – сутра*, прир. А. Митровић, Београд 2019, 467–499,

представља проширену верзију саопштења са скупа *Оријенталистика: Јуче – данас – сутра*, којим је обележена деведесетогодишњица Катедре за оријенталистику Филолошког факултета (1926–2016). Основни проблем којим се аутор бави јесте интердисциплинарно повезивање историографије и арабистике у оквирима српске академске заједнице. Настојећи да одговори на питање има ли смисла у томе да српски историчари уче арапски језик (тј. има ли разлога да наши арабисти савладавају методологију историјских истраживања), Савић се упушта у разматрање историјских извора на којима би ово међудисциплинарно прожимање било засновано. Релевантна сведочанства на арапском језику подељена су у две групе. Прву чине она која су настала на простору Блиског истока и која су релевантна за сагледавање политичких, економских те културних веза између тог поднебља и југоисточне Европе од средњег века до савременог доба. Другу групу сачињавају извори настали на самом Балкану у време османске власти, нпр. књижевност румелијских муслимана на арапском језику. Посебан истраживачки потенцијал аутор приписује рукописима који се чувају у више збирки у Србији и суседним земљама. Упркос постојећим институционалним условима који пружају слаб подстицај за успостављање нових хуманистичких дисциплина, Савић сматра да се арабистичке теме могу инкорпорирати у оквир занимања српске историографије, ослоњене на већ утемељене области попут балканологије, византологије или османистике. Допринос овог рада се превасходно очитује у покретању низа питања која би можда могла надахнути једну ширу дискусију у историографији; сем тога, он доноси веома обимну библиографију која се слободно може посматрати као драгоцен истраживачки ресурс.

3. У раду „**A Most Splendent Path to Jerusalem': Remembering the Holy Land in Medieval Serbian Hagiography (Thirteenth to Fourteenth Centuries)**“, *Memory and Identity in the Medieval and Early Modern World*, Peter Lang, 2020 (у штампи), полазећи од теоријског оквира који је изнедрила нова генерација прегалаца студија сећања, аутор настоји да проникне у механизме конструисања културног памћења у средњовековној Србији на примеру Свете земље. У чланку се заступа став да је „сећање“ на Свету земљу у српској хагиографији 13. и 14. века почивало на широком спектру хришћанских списа – од канонских текстова Светог писма, преко патристичких трактата и других теолошких дела до апокрифа – али и на ходочасничком искуству светог Саве који је у два наврата походио *loca sancta* и тако у очима српских писаца постао „наследником“ Обећане земље. Сама чињеница да је Сава ходио Исусовим стопама, уписивао истакнуте чланове своје породице у поменике палестинских светиња и развијао своју ктиторску делатност на том простору, подстакла је писање о присуству Срба у Светој земљи и њиховом укључивању у токове свештене историје. Међутим, Савину улогу у формирању представа о Светој земљи не откривају само његова житија из пера хиландарских монаха Доментијана и Теодосија; о томе веома јасно сведоче и текстови у склопу Даниловог зборника. Како откривају животи краља Драгутина и неколико архиепископа из друге половине 13. столећа, Сава је постао својеврстан ходочаснички узор којем су се окретали како световни господари тако и припадници високе јерархије. Другим речима, наративи о Савином поклоништву су укључили идеју Свете земље – темељни концепт општехришћанског наслеђа – у

идеолошки оквир који је промовисао српски народ као новог и пуноправног члана православне екумене.

Закључак

Пошто је изнела мишљење о радовима кандидата објављеним по избору у звање асистента, узевши у обзир све речено, комисија **закључује да кандидат Александар З. Савић у потпуности испуњава све услове за реизбор у звање асистента на Катедри за Општу историју средњег века са помоћним историјским наукама.** Поред тога што ове услове испуњава (а квалитетом објављених радова на сваки начин премашује), својим укупним радним учинком, показаним истраживачким резултатима, али и односом према раду у струци, као и на Филозофском факултету, ангажовањем у настави и изузетно преданим радом са студентима, он показује да припада истинској истраживачкој и педагошкој елити на коју је Филозофски факултет у Београду у својој историји с разлогом био поносан. Стога, са великим задовољством **препоручујемо избор Александра З. Савића у асистентско звање.**

У Београду, 8. јула 2020.

Комисија у саставу:

Др Смиља Марјановић-Душанић,
редовни професор (писац реферата)

Др Небојша Порчић,
ванредни професор

Др Срђан Пириватрић, виши научни сарадник
Византолошког института САНУ